

1. Demografické charakteristiky populace seniorů

1.1 Změny věkové struktury, index stáří

K poslednímu dni roku 2014 měl Liberecký kraj 438 851 obyvatel, z toho 50,9 % (223 438 osob) tvořily ženy. Od počátku druhého tisíciletí se tak počet obyvatel kraje navýšil o 2,3 % (9 730 osob).

Největší část obyvatel regionu tvoří osoby ve věku 15 až 64 let (66,7 % v roce 2014), následuje početně narůstající skupina obyvatel ve věku 65 a více let (17,6 %) a nejnižší podíl pak připadá na děti do 14 let (15,7 %). Zatímco u věkových skupin 15–64 let a 65 a více let nedošlo během posledních deseti let k žádným neočekávaným změnám (tj. podíl osob v produktivním věku od roku 2006 klesá a podíl obyvatel nad 65 let naopak kontinuálně roste), zastoupení dětské složky od roku 2008 po předchozím postupném snižování mírně narůstá. V zásadě se ovšem jedná o dočasnou tendenci, kterou způsobila zvýšená porodnost tzv. silných ročníků narozených v 70. letech minulého století.

Tab. 1.1 Věková struktura obyvatelstva podle velikostních skupin obcí k 31. 12. 2014

	Celkem	v tom s počtem obyvatel							
		do 199	200–499	500–999	1 000 – 1 999	2 000 – 4 999	5 000 – 19 999	20 000 – 49 999	50 000 a více
Počet obcí	215	29	64	62	28	17	12	2	1
Počet obyvatel	438 851	4 108	20 127	45 053	39 447	53 289	91 728	82 537	102 562
z toho ženy (%)	50,9	48,4	48,6	49,4	49,8	50,3	51,3	51,9	51,8
v tom ve věku (%):									
0–14 let	15,7	15,8	15,9	16,0	15,6	15,8	15,0	15,8	15,8
15–64 let	66,7	65,6	67,2	67,3	67,2	67,7	65,8	67,4	66,0
65 a více let	17,6	18,6	16,9	16,7	17,1	16,4	19,2	16,8	18,2
Počet obyvatel ve věku 65 a více let	77 318	764	3 395	7 521	6 763	8 752	17 609	13 844	18 670
z toho ženy (%)	58,2	54,5	55,3	55,0	57,5	58,4	58,8	59,0	59,3
v tom ve věku (%):									
65–69 let	38,7	40,1	40,4	40,9	39,7	39,7	37,6	39,3	37,2
70–74 let	25,0	24,1	25,9	24,7	24,0	24,8	24,9	25,0	25,5
75–79 let	15,3	14,8	14,0	15,0	15,2	14,7	15,7	15,4	15,4
80–84 let	11,7	11,8	11,4	11,2	12,3	11,4	12,1	11,0	11,9
85–89 let	6,7	6,7	6,2	5,9	6,6	6,8	6,9	6,6	7,1
90–94 let	2,4	2,4	1,7	2,1	2,0	2,4	2,5	2,4	2,6
95 a více let	0,2	0,3	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Počet obyvatel ve věku 85 a více let	7 239	71	281	614	595	824	1 706	1 280	12 610
z toho ženy (%)	72,7	71,8	69,8	73,5	72,6	73,9	72,2	73,8	72,8
Index stáří ¹⁾	112,5	117,4	106,0	104,1	109,8	103,7	127,9	106,2	115,0
Index ekonomického zatížení ²⁾	49,9	52,5	48,8	48,6	48,7	47,6	52,0	48,3	51,6

¹⁾ poměr osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0 až 14 let

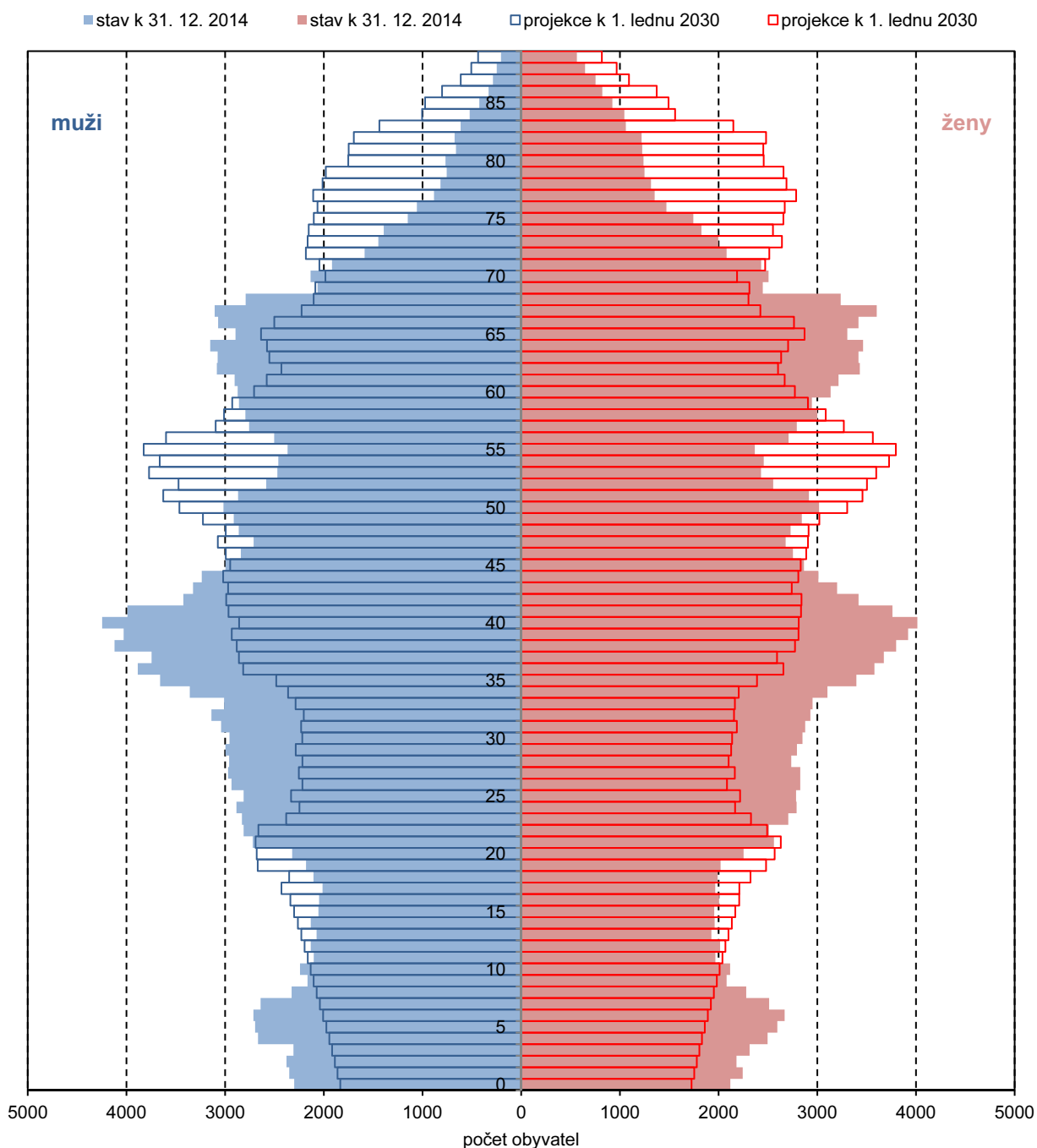
²⁾ poměr osob ve věku 0 až 14 let a 65 a více let na 100 osob ve věku 15 až 64 let

Zásadní změnou věkové struktury obyvatel Libereckého kraje je ovšem skutečnost, že v roce 2010 podíl dětské složky naposledy převýšil podíl osob nad 65 let věku. V roce 2011 tak index stáří (tj. počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0–14 let) poprvé překročil pomyslnou hranici 100 a v dalších letech se již jen zvyšoval. V roce 2014 tak na 100 dětí v Libereckém kraji připadlo 112,5 seniorů, zatímco před deseti lety to bylo 85,8 seniorů. Vzhledem k demografickému vývoji a převaze žen ve vyšších věkových kategoriích se index stáří z pohledu pohlaví vyvíjel odlišně. V případě mužů se tak po celé sledované období jeho hodnoty pohybovaly pod pomyslnou hranicí 100 a v roce 2014 na 100 chlapců připadlo 91,7 mužů starších 65 let. Naopak v případě žen překračuje index zmíněnou hranici již od roku 2003, aktuálně (tedy v roce 2014) jeho hodnota dosáhla 134,5 žen starších 65 let na 100 dívek ve věku 0–14 let.

Z pohledu jednotlivých okresů Libereckého kraje je dlouhodobě nejvyšší hodnota indexu stáří vykazována v okrese Semily – k 31. 12. 2014 na 100 dětí připadlo již 131,3 seniorů. V roce 2014 překročil poprvé index stáří hranici „100“ v okrese Česká Lípa, když na 100 dětí připadlo 101,1 seniorů. Z porovnání 14 regionů

České republiky vyplývá, že nejvyšší hodnota indexu stáří byla ke konci roku 2014 zaznamenána v Královéhradeckém kraji (126,4). Hodnota indexu stáří nižší než „100“ byla vykázána pouze ve Středočeském kraji (99,6). Liberecký kraj v mezikrajském srovnání po zmíněném Středočeském kraji a kraji Ústeckém (index stáří 108,5) obsadil 3. nejlepší pozici.

Graf 1.1 Současné a předpokládané věkové složení obyvatelstva Libereckého kraje

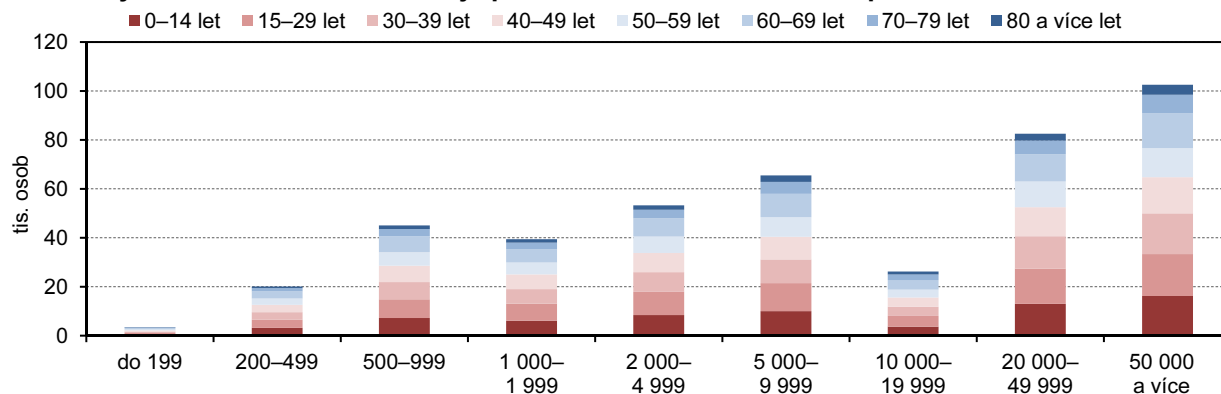

Další charakteristikou popisující demografický vývoj na určitém území je index ekonomického zatížení, tj. počet osob ve věku 0–14 let a 65 a více let na 100 osob ve věku 15–64 let. V Libereckém kraji v roce 2014 na 100 osob v produktivním věku připadlo 49,9 osob ekonomicky neaktivních. Nejméně pozitivní situace mezi okresy našeho kraje byla vykázána v okrese Semily (51,7 osob), naopak v okrese Česká Lípa na 100 osob ve věku 15–64 let připadlo 46,9 osob ekonomicky neaktivních. Index ekonomického zatížení se v rámci krajů České republiky pohyboval v rozmezí od 47,6 osob (Moravskoslezský kraj) až do 51,6 osob (Královéhradecký kraj).

Průměrný věk obyvatel Libereckého kraje v roce 2014 dosáhl 41,4 let (o 0,3 roku méně než činí průměr České republiky), ženám bylo v průměru 42,8 let a mužům 39,9 let. Průměrný věk mužů i žen se od roku 2005 zvýšil zhruba o 2,0 let. Nejnižší průměrný věk v rámci kraje vykázali obyvatelé okresu Česká Lípa (40,6 let), nejvyšší v okrese Semily (42,5 let). Z pohledu tohoto ukazatele a krajů žilo nejmladší obyvatelstvo ve Středočeském kraji (40,7 let), nejvíce let bylo obyvatelům v Královéhradeckém kraji (42,3 let), následoval kraj Zlínský (42,2 let).

Graf 1.2 Obyvatelstvo Libereckého kraje podle věku a velikostních skupin obcí k 31. 12. 2014

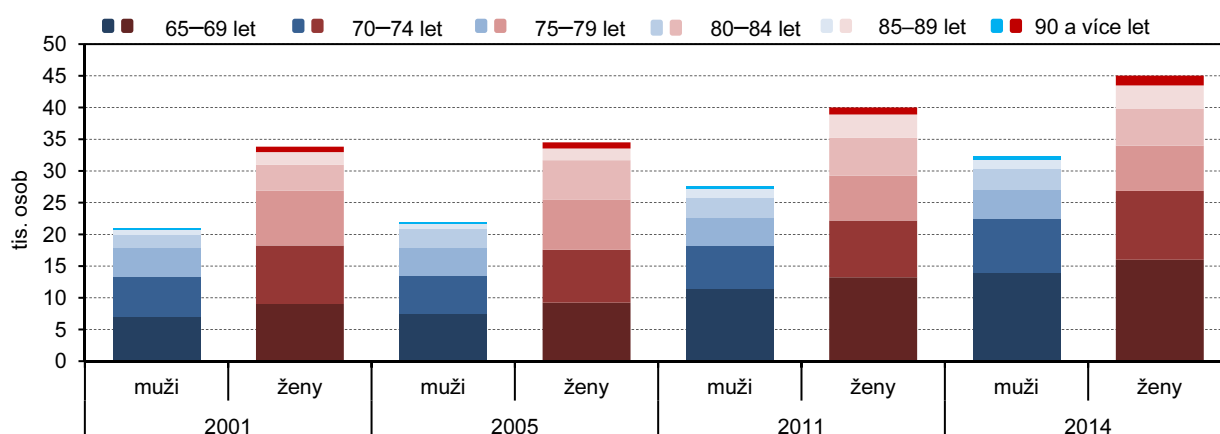

Nejmladšími obyvateli na území Libereckého kraje zůstali i v roce 2014 obyvatelé obce Tachov z okresu Česká Lípa, jejichž průměrný věk činil 33,6 let. Naopak tomu bylo v obci Troskovice (okres Semily), ve které průměrný věk činil 52,7 let.

1.2 Vývoj počtu seniorů

V roce 2014 žilo na území Libereckého kraje 77 318 osob starších 65 let, z celkové populace tato věková skupina představovala 17,6 %. Za posledních deset let se tak zastoupení obyvatel v uvedené věkové kategorii navýšilo o 4,5 procentních bodů s tím, že absolutní přírůstek představoval 20 950 osob, relativně pak došlo k více než 37% nárůstu. Největší část uvedené populace tvořili obyvatelé ve věku 67 let (8,7 %). Osmiprocentní a vyšší zastoupení měly také ještě osoby 65 a 66leté, s rostoucím věkem se pak počet i podíl osob postupně snižuje.

Graf 1.3 Obyvatelstvo Libereckého kraje ve věku 65 a více let podle věku a pohlaví

Vzhledem k biologickým dispozicím, kdy se ženy dožívají vyššího věku, tvoří většinu 65letých a starších obyvatel kraje dlouhodobě ženy. V roce 2014 představovaly 58,2 %. Populace 65 a starších mužů však v desetiletém časovém horizontu rostla rychlejším tempem (v průměru ročně o 4,2 %) než populace stejně starých žen (v průměru ročně o 2,8 %). S ohledem na tuto skutečnost se tak zastoupení žen v dané věkové kategorii od roku 2005 snížilo (o 3,0 procentní body) ve prospěch podílu mužů (růst o 3,0 procentní body). Ženy převažují ve všech sledovaných věkových skupinách nad 65 let věku. Nejvýraznější rozdíl v počtu

mužů a žen je zřejmý v kategorii 90letých a starších osob – žen je v této skupině 3,2krát více než mužů. Téměř 2,5krát více žen než mužů vykazuje také skupina 85–89letých.

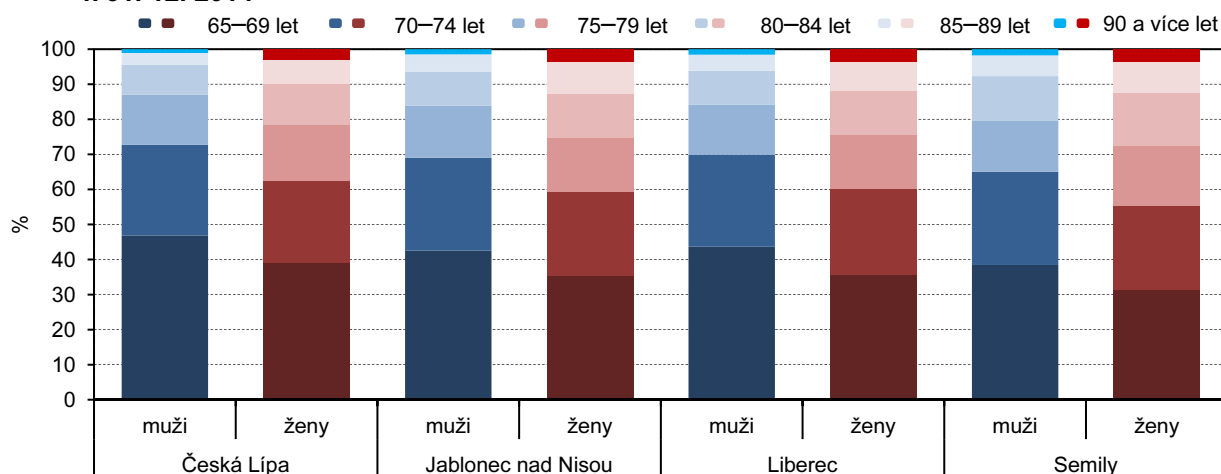
Tab. 1.2 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a okresů k 31. 12. 2014

	Celkem	z toho ve věku 65 a více let	v %	v tom ve věku (% z počtu 65 a více let)						
				65–69	70–74	75–79	80–84	85–89	90–94	95 a více
Muži										
Liberecký kraj	215 413	32 285	15,0	43,1	26,3	14,4	10,0	4,6	1,4	0,1
v tom okres:										
Česká Lípa	50 682	6 977	13,8	46,9	25,8	14,3	8,6	3,3	1,0	0,1
Jablonec nad Nisou	43 972	6 812	15,5	42,5	26,5	14,8	9,8	4,9	1,4	0,1
Liberec	84 039	12 462	14,8	43,7	26,2	14,3	9,7	4,6	1,4	0,1
Semily	36 720	6 034	16,4	38,4	26,6	14,6	12,6	5,9	1,6	0,1
Ženy										
Liberecký kraj	223 438	45 033	20,2	35,5	24,1	15,8	12,9	8,2	3,1	0,3
v tom okres:										
Česká Lípa	52 134	9 529	18,3	39,1	23,6	15,8	11,7	6,9	2,8	0,3
Jablonec nad Nisou	46 031	9 648	21,0	35,4	24,0	15,5	12,6	9,0	3,3	0,3
Liberec	87 717	17 515	20,0	35,7	24,5	15,5	12,5	8,3	3,2	0,3
Semily	37 556	8 341	22,2	31,4	23,9	17,1	15,2	8,8	3,2	0,4

V rámci okresů Libereckého kraje vykazují nadprůměrné zastoupení obyvatel starších 65 let dva regiony, tj. okres Semily (19,4 % populace v roce 2014) a okres Jablonec nad Nisou (18,3 %). Naopak podíl v okrese Česká Lípa dosahuje pouze 16,1 %. Nejvýraznější nárůst populace seniorů v posledních deseti letech (tedy mezi roky 2005 až 2014) však můžeme sledovat v okrese Česká Lípa (o 47,2 %), nejmenší přírůstek evidoval okres Semily (o 25,8 %).

Z hlediska struktury obyvatel starších 65 let členěné do pětiletých věkových skupin je patrné, že v posledních deseti letech je možné nejvýraznější růstové tendence sledovat v případě 85–89leté populace. Od roku 2005 se počet osob v této kategorii více než zdvojnásobil (tj. z 2 562 osob na 5 205 osob), v průměru ročně rostl o 9,4 %. Naopak v kategoriích 75–79 let a 80–84 let došlo mezi roky 2005 a 2014 ke snížení počtu obyvatel (o 4,9 %, resp. 0,6 %) s tím, že vývoj ve skupině 80–84letých osob byl výrazně kolísavější. Nejpočetnější skupinou z hlediska věku jsou však dlouhodobě osoby 65–69leté, které v roce 2014 představovaly 38,7 % populace seniorů, tedy o 9,2 procentních bodů více než v roce 2005. Jejich počet se od roku 2005 v průměru ročně zvyšoval o 6,6 %.

Graf 1.4 Obyvatelstvo Libereckého kraje ve věku 65 let a více podle okresů, pohlaví a věku k 31. 12. 2014

Podíl 65letých a starších obyvatel na celkové populaci České republiky v roce 2014 činil 17,8 % a napříč regiony se pohyboval v rozmezí od 16,7 % (Středočeský kraj) do 19,0 % (Královéhradecký kraj). Zastoupení

v Libereckém kraji tak bylo oproti republikové hodnotě mírně podprůměrné a ve srovnání s ostatními kraji 5. nejnižší.

1.3 Rodinný stav, národnost, víra

Podle výsledků posledního sčítání z roku 2011 spadalo do věkové kategorie 65 a více let 64 949 osob (15,0 % z celkového počtu 432 439 obyvatel), tj. 26 318 mužů a 38 631 žen. Populace starší 15 let pak čítala 366 216 osob, z toho 51,5 % tvořily ženy.

Statistiky týkající se složení obyvatel s ohledem na jejich věk a rodinný stav primárně ovlivňují demografické procesy. Počáteční velikost populace je dána úrovní porodnosti, úmrtnost a emigrace generaci zmenšují a imigrace naopak způsobuje její růst. Zastoupení osob v určitém věku podle rodinného stavu kromě sňatečnosti a rozvodovosti ovlivňuje také úmrtnost, z hlediska pohlaví navíc rozdílným způsobem. Díky biologickým dispozicím se totiž ženy oproti mužům dožívají vyššího věku. V případě populace starší 65 let, která společenskými změnami jako např. odkládání uzavření manželství i narození dítěte do vyššího věku, po roce 1989 nebyla subjektivně ovlivněna, je pro hodnocení rodinného stavu podstatná zejména rozdílná délka dožití v případě mužů a žen. O té se zmíníme v jedné z následujících kapitol.

Tab. 1.3 Obyvatelstvo podle rodinného stavu, pohlaví a podle věku

Zdroj: SLDB 2011

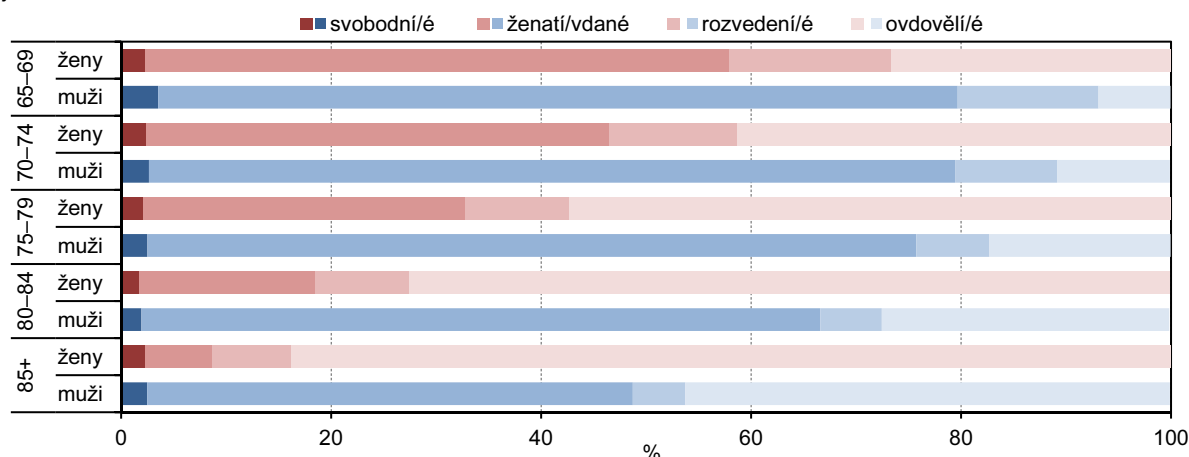
	Muži celkem	z toho				Ženy celkem	z toho			
		svobodní	ženatí	rozvedení	ovdovělí		svobodné	vdané	rozvedené	ovdovělé
Obyvatelé ve věku										
15 a více let	177 576	61 891	88 052	22 053	5 264	188 640	46 930	87 705	28 470	25 333
v %	100,0	34,9	49,6	12,4	3,0	100,0	24,9	46,5	15,1	13,4
z toho ve věku 65 a více let	26 318	758	19 078	2 624	3 837	38 631	844	14 122	4 548	19 097
v %	100,0	2,9	72,5	10,0	14,6	100,0	2,2	36,6	11,8	49,4
v tom ve věku:										
65–69	10 586	3,5	76,2	13,4	6,9	12 293	2,3	55,6	15,5	26,6
70–74	6 393	2,6	76,8	9,7	10,7	8 622	2,3	44,2	12,1	41,3
75–79	4 607	2,5	73,2	7,0	17,3	7 137	2,1	30,7	9,9	57,3
80–84	2 955	1,9	64,7	5,9	27,4	6 011	1,7	16,7	9,0	72,4
85–89	1 467	2,5	48,1	5,0	44,3	3 625	2,2	7,4	8,1	82,3
90–94	267	2,6	39,3	4,9	53,2	758	2,0	2,6	5,7	89,7
95 a více let	43	2,3	27,9	4,7	65,1	185	5,4	0,5	5,9	87,6

Rozdíly ve struktuře podle rodinného stavu v rámci jednotlivých pohlaví vycházejí především z difference zastoupení svobodných a ovdovělých v dané populaci. Můžeme tak sledovat, že svobodné ženy v roce 2011 představovaly 24,9 % ženské populace Libereckého kraje starší 15 let, zatímco mezi 15letými a staršími muži nebylo v té době ženatých 34,9 %. Dále je patrné, že mezi ženami je výrazně vyšší zastoupení ovdovělých, tj. v době posledního sčítání 13,4 %, ale mužů pouze 3,0 %. Vzhledem k již zmíněné vyšší naději dožití tak bylo ovdovělých žen téměř 5krát více než mužů. Naopak výrazně nižší rozdíly mezi ženami a muži byly vykazány v případě podílu rozvedených a ženatých/vdaných. Podíl rozvedených byl tak o 2,7 procentních bodů vyšší u žen (15,1 %) než u mužů (12,4 %), zastoupení ženatých mužů dosáhlo 49,6 % a vdaných žen 46,5 %. Struktura mužů a žen podle rodinného stavu však byla totožná, tj. největší procento tvořily osoby ženaté/vdané, následoval podíl osob svobodných, rozvedených a nejmenší zastoupení měly osoby ovdovělé.

V populaci starší 65 let je rozdíl mezi rodinným statutem mužů a žen téměř výhradně ovlivněn jejich odlišnými úmrtnostními předpoklady. Z tohoto důvodu byla v roce 2011 téměř polovina 65letých a starších žen ovdovělá, naopak mezi stejně starými muži bylo pouze 14,6 % vdovců. Většina mužské populace ve věku 65 a více let tak měla statut ženatý (72,5 %). Podíl vdaných žen v tomto věku dosáhl 36,6 %.

Graf 1.5 Zastoupení mužů a žen ve věku 65 a více let podle věku a rodinného stavu v Libereckém kraji

Zdroj: SLDB 2011

Mezi 65letými a staršími ženami převažovaly ženy vdané ve věkových skupinách až do věku 73 let. Ve věku 70–74 let převyšoval podíl vdaných stále ještě podíl ovdovělých, už však nepředstavoval nadpoloviční většinu. Mezi ženami staršími 73 let již byla většina ovdovělá. Pokud jde o mužskou část takto staré populace, je nejpravděpodobnější, že muž ovdoví až po 88. roce svého života. Zastoupení ženatých tak v populaci 65letých a starších mužů dominovalo až do věku 85–89 let.

Tab. 1.4 Sňatky a rozvody obyvatel kraje

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	Sňatky podle bydliště ženicha									
Celkem	2 278	2 339	2 564	2 343	2 094	1 928	1 954	1 929	1 877	1 849
z toho ve věku ženicha 65 a více let	22	18	29	34	27	21	38	32	43	40
v %	1,0	0,8	1,1	1,5	1,3	1,1	1,9	1,7	2,3	2,2
z toho ve věku nevěsty 65 a více let	13	6	13	20	11	8	19	15	19	15
v %	0,6	0,3	0,5	0,9	0,5	0,4	1,0	0,8	1,0	0,8
	Rozvody									
Celkem	1 394	1 548	1 537	1 400	1 401	1 351	1 296	1 142	1 311	1 236
z toho ve věku ženicha 65 a více let	15	29	18	9	28	22	24	24	28	28
v %	1,1	1,9	1,2	0,6	2,0	1,6	1,9	2,1	2,1	2,3
z toho ve věku nevěsty 65 a více let	9	16	10	5	12	11	11	11	16	18
v %	0,6	1,0	0,7	0,4	0,9	0,8	0,8	1,0	1,2	1,5

Zatímco celkový počet uzavřených manželství v posledních deseti letech zaznamenal téměř 19% pokles, sňatečnost obyvatel starších 65 let se spíše navýšila. Z hlediska pohlaví po celé sledované období vykazovali vyšší intenzitu sňatečnosti 65letí a starší muži než ženy. Muži nejvíce manželství uzavřeli v roce 2013 (43 sňatků), ženy v roce 2008 (20 sňatků). Ženám i mužům v dané věkové kategorii pak bylo nejčastěji mezi 65–69 lety. Rodinný stav většiny snoubenců, kteří se rozhodli vstoupit do manželství po 65. roce svého života, byl rozvedený, resp. rozvedená. Rozvedení muži v roce 2014 tvořili 75,0 % snoubenců a rozvedené ženy 73,3 % snoubenek. Jako svobodní a ovdovělí vstupovali do manželství častěji muži. Vzhledem k výše uvedenému, vstupovala většina snoubenců do manželství podruhé, tj. v pořadí druhým byl sňatek v roce 2014 pro tři čtvrtiny mužů a pro 60,0 % žen. Třetí a další manželství z hlediska četnosti opět uzavírali spíše muži. Relativně však bylo vyšší zastoupení třetích a dalších sňatků na straně žen (26,7 % sňatků žen) než mužů (15,0 % sňatků mužů).

1.4 Národnost

Národnostní složení v Libereckém kraji ovlivňuje několik skutečností. Příhraniční poloha se sousedním Německem a historický vývoj zapříčinily velkou koncentraci německého obyvatelstva, které žilo na území dnešního Libereckého kraje až do konce druhé světové války. Odsun německého obyvatelstva a dosídlování

pohraničí následně změnilo národnostní složení v této oblasti. V národnostní struktuře kraje se dále projevuje vliv bývalého Československa a patrný je i důsledek započítání cizinců s dlouhodobým pobytem na území kraje do obvykle bydličního obyvatelstva.

Tab. 1.5 Obyvatelstvo ve věku 65 a více let podle národnosti, pohlaví a věku

Zdroj: SLDB 2011

	Obyvatelstvo ve věku 65 a více let	v tom (%)		v tom věková skupina (%)			
		muži	ženy	65–69	70–74	75–79	80 a více
Počet obyvatel	64 949	40,5	59,5	35,2	23,1	18,1	23,6
z toho národnost:							
česká	49 361	40,6	59,4	35,1	22,8	18,4	23,8
moravská	101	70,3	29,7	55,4	16,8	10,9	16,8
slovenská	1 527	39,8	60,2	32,9	28,6	15,8	22,7
německá	1 019	42,1	57,9	30,0	30,3	16,0	23,7
polská	164	10,4	89,6	45,1	18,3	8,5	28,0
ruská	49	20,4	79,6	18,4	30,6	26,5	24,5
maďarská	129	48,1	51,9	44,2	31,8	12,4	11,6
ukrajinská	61	36,1	63,9	21,3	24,6	18,0	36,1
vietnamská	4	25,0	75,0	25,0	50,0	25,0	0,0
neuvedeno	11 763	39,9	60,1	36,3	23,2	17,5	22,9

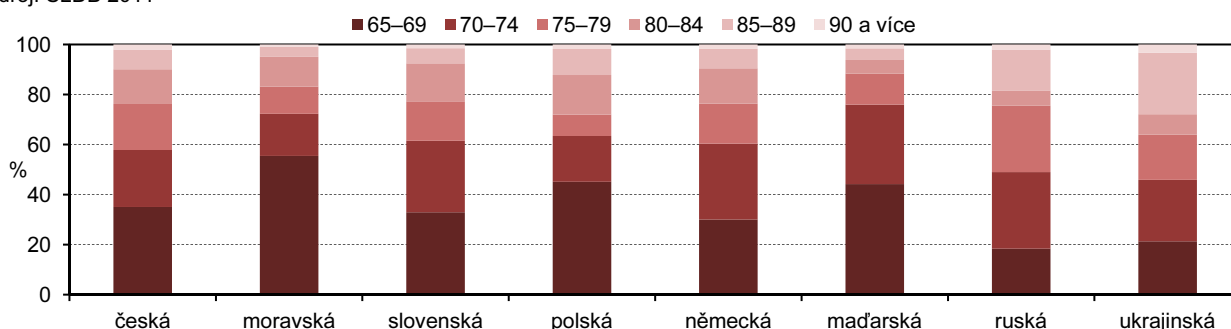
Na rozdíl od státního občanství vycházel údaj o národnosti znamenající příslušnost k národu, národnosti nebo etnické menšině z rozhodnutí jednotlivých respondentů. Pro určení národnosti nebyla rozhodující mateřská řeč ani řeč, kterou respondent převážně používá nebo lépe ovládá.

Údaj týkající se národnosti byl při posledním sčítání zároveň dobrovolnou otázkou a respondent na ni nemusel odpovídat. Tuto možnost využilo 112 857 obyvatel Libereckého kraje s tím, že 11 763 osobám bylo více než 65 let (18,1 % obyvatel v uvedeném věku), z toho v 60,1 % se jednalo o ženy.

Mezi obyvateli staršími 65 let, kteří na otázku odpověděli, ze 76,0 % převažovaly osoby s českou národností. S výrazným odstupem následovala národnost slovenská (2,4 %) a národnost německá (1,6 %). V porovnání s celkovou populací Libereckého kraje však bylo zastoupení osob hlásících se k německé národnosti mezi obyvateli staršími 65 let vyšší o 1,2 procentní body a osob hlásících se ke slovenské národnosti o 1,0 procentní bod. Podstatné ovšem je, že více než 57 % obyvatel, kteří se přihlásili k německé národnosti a zhruba pětině obyvatel, kteří se přihlásili ke slovenské národnosti, bylo více než 65 let. Naopak počet i podíl osob, které uvedli některou z „novodobých“ národností především vietnamskou a ukrajinskou, ale také např. polskou, byl v porovnání s většinovou populací výrazně nižší až zanedbatelný.

Graf 1.6 Obyvatelstvo ve věku 65 a více let podle věku a národnosti v Libereckém kraji

Zdroj: SLDB 2011

Výše uvedené skutečnosti vycházejí jednak z historie, kdy většina území Libereckého kraje byla součástí Sudet, na druhé straně je současná národnostní struktura nejen našeho kraje ovlivněna zejména vysokou mírou zahraniční migrace.

Z hlediska pohlaví uváděli muži nad 65 let ve větší míře než stejně staré ženy pouze moravskou národnost (tj. 70,3 % mužů a 29,7 % žen). V případě ostatních uvedených národností tvořily větší procento ženy.

Podíváme-li se podrobně na jednotlivé věkové skupiny nad 65 let, je zřejmé, že ve věkové skupině 65–69 let se nachází nejvyšší zastoupení osob hlásících se k české, moravské, slovenské, polské a maďarské národnosti. Naopak osoby, které uvedly německou, ruskou a vietnamskou národnost, byly nejčastěji ve věku 70–74 let. Nejvyšší zastoupení ukrajinské národnosti pak bylo zjištěno mezi 80letými a staršími obyvateli kraje.

1.5 Víra

Na otázku vztahující se k náboženskému vyznání při sčítání v roce 2011 neodpovědělo 192 713 respondentů, tzn. 44,6 % obyvatel kraje. Mezi obyvateli kraje staršími 65 let tento podíl činil 42,6 %. Důvodem tak vysokého zastoupení nonresponse byla bezesporu dobrovolnost otázky a citlivost těchto údajů.

Tab. 1.6 Obyvatelstvo ve věku 65 a více let podle náboženské víry, pohlaví a věku

Zdroj: SLDB 2011

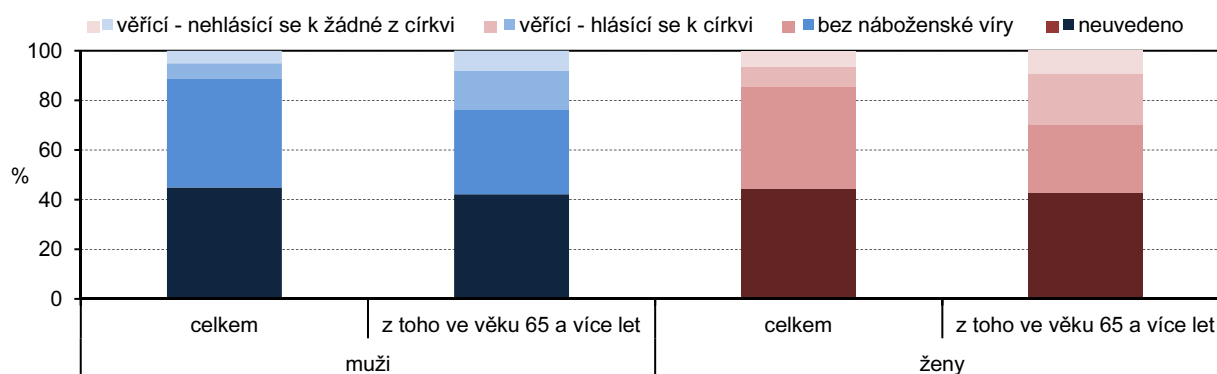
	Obyvatelstvo ve věku 65 a více let	v tom (%)		v tom věková skupina (%)			
		muži	ženy	65–69	70–74	75–79	80 a více
Počet obyvatel	64 949	40,5	59,5	35,2	23,1	18,1	23,6
z toho:							
věřící - nehlásící se k církvi	5 704	36,8	63,2	35,1	23,9	18,3	22,7
věřící - hlásící se k církvi	12 008	34,9	65,1	25,2	24,3	21,4	29,2
z toho:							
Církev československá husitská	1 605	33,3	66,7	20,9	19,5	22,6	37,1
Církev římskokatolická	7 580	35,8	64,2	25,1	25,4	21,4	28,0
Českobratrská církev evangelická	653	32,8	67,2	21,6	24,0	22,5	31,9
bez náboženské víry	19 549	45,7	54,3	39,6	21,8	16,8	21,7
neuvedeno	27 685	40,1	59,9	36,5	23,4	17,5	22,6

Více než 30 % obyvatel Libereckého kraje nad 65 let věku uvedlo, že je bez náboženské víry, naopak do skupiny věřících se zařadilo 27,3 % obyvatel (17 712 osob) v tomto věku. Ženy pak mezi věřícími představovaly většinu, tj. 64,5 %.

Nejvyšší zastoupení „bezvěrců“ mezi osobami staršími 65 let patřilo do kategorie 65–69 let (39,6 %), opačně tomu bylo ve skupině 75–79letých osob, ve které žádnou víru nevyznávalo pouze 16,8 %.

Graf 1.7 Obyvatelstvo podle náboženské víry a pohlaví v Libereckém kraji

Zdroj: SLDB 2011

Ke konkrétní církvi, náboženské společnosti nebo směru se z 17 712 věřících hlásilo 67,8 %. Jednalo se především o Církev římskokatolickou (63,1 % z věřících hlásících se k církvi), druhá nejčastěji uvedená byla Církev československá husitská (13,4 %). Při sčítání v roce 2011 byla obyvatelům poprvé dána možnost deklarovat se jako osoba věřící nehlásící se k žádné církvi nebo náboženské společnosti. V Libereckém kraji této možnosti využilo 5 704 dotazovaných. Ve všech věkových kategoriích nad 65 let však mezi věřícími převažovaly osoby hlásící se ke konkrétní církvi nad osobami, které žádnou určitou církev neuvedly. Procentuelní zastoupení věřících mezi osobami staršími 65 let bylo z pohledu jednotlivých pětiletých skupin

poměrně vyrovnané. Nejvyšší podíl věřících však i přesto byl zaznamenán ve věkové skupině 65–69 let (28,4 %), naopak skupina 75–79letých zahrnovala 20,4 % věřících.

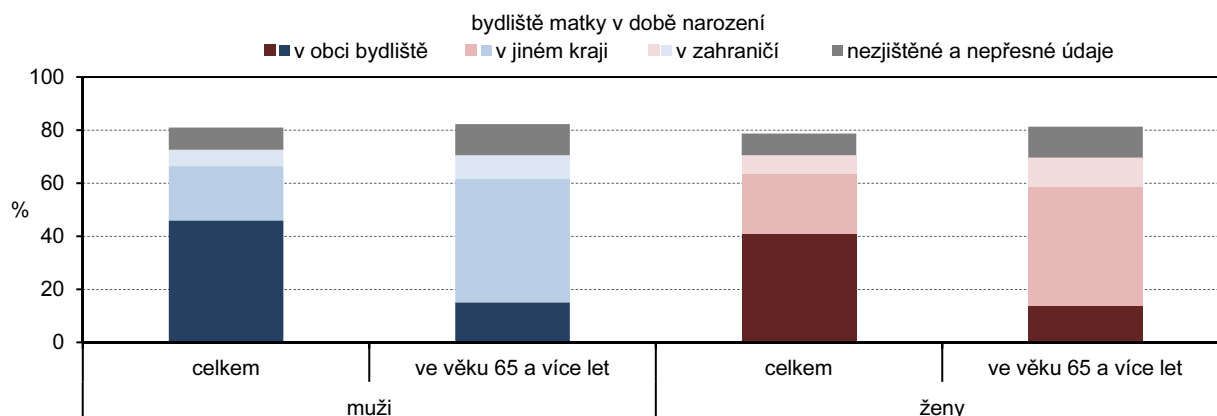
1.6 Dlouhodobá migrace (rodáci), stěhování

Za rodáky jsou považovány osoby žijící v obci svého narození, resp. v obci, ve které žily po svém narození.

Mezi obyvateli Libereckého kraje staršími 65 let převažovaly z téměř 90 % osoby narozené na území České republiky. Osoby narozené mimo území České republiky představovaly 10,2 % obyvatel kraje, z toho ve většině případů se jednalo o osoby s rodištěm na Slovensku (59,6 % narozených v zahraničí).

Graf 1.8 Obyvatelstvo Libereckého kraje podle místa narození podle pohlaví a věku

Zdroj: SLDB 2011

Podíl 65letých a starších rodáků na populaci Libereckého kraje ve stejném věku dosáhl 14,3 %. Z hlediska pohlaví je patrné vyšší zastoupení rodáků na straně mužů (15,1 %) než žen (13,7 %). V porovnání s ostatními kraji České republiky je tento podíl třetí nejnižší. Méně rodáků vykázal již jen kraj Karlovarský (4,1 %) a Ústecký (11,3 %). Na opačném konci žebříčku se 43,9 % stojí Hlavní město Praha, republikový průměr pak činil 29,5 %. V rámci regionů Libereckého kraje jsou zřejmě poměrně významné rozdíly. Nejvyšší podíl rodáků tak vykazuje okres Semily (29,8 %, tj. 33,3 % mužů a 27,4 % žen). Naopak tradičně nízkým procentem rodáků se vyznačuje Českolipsko (5,9 %, tj. 5,6 % mužů a 6,1 % žen), což je způsobeno především poválečným osidlováním této oblasti a později migrací spojenou s rozvojem těžby uranu.

Z celkového počtu 58 168 šedesátipětiletých a starších osob narozených v České republice byl přímo Liberecký kraj rodištěm pro 21 170 obyvatel, tedy 36,4 % z nich. Podíl rodáků mezi touto populací dosáhl v pohraničním Libereckém kraji 43,8 %. V jiné obci stejného okresu kraje se pak narodilo 31,8 % a v jiném okrese kraje 24,4 % obyvatel. Místo narození v jiném než Libereckém kraji uvedlo téměř 51 % obyvatel narozených v České republice a v době sčítání obvykle bydlících v Libereckém kraji.

Stěhování osob starších 65 let již není tak obvyklé, jak je tomu v případě mladších věkových kategorií, které se nejčastěji stěhují za zaměstnáním, studiem, bydlením nebo životním partnerem. Důvody migrace starších obyvatel souvisejí bezesporu s jejich věkem a potřebou zvýšené péče. Tito obyvatelé se tak stěhují např. ke svým dětem nebo do nejrůznějších zařízení sociální péče určené seniorům.

Přistěhovalí nad 65 let věku na celkovém počtu přistěhovalých do Libereckého kraje v desetiletém časovém horizontu netvořili více než 7,1 % (rok 2014), v případě vystěhovalých podíl dosáhl maximálně 5,7 % (rok 2011). Po celé sledované období však saldo migrace těchto obyvatel bylo kladné a více osob se tak do kraje přistěhovalo než jej „opustilo“. Přírůstek stěhování po celou dobu zaznamenávaly věkové skupiny 65–69 let a 70–74 let. V případě ostatních kategorií bylo v některých letech dosaženo záporné migrační saldo, v kategoriích 85–89 let a 90 a více let byl úbytek obyvatel stěhováním četnější. Z hlediska věku pak nejčastěji migrovaly osoby spadající do kategorie 65–69 let.

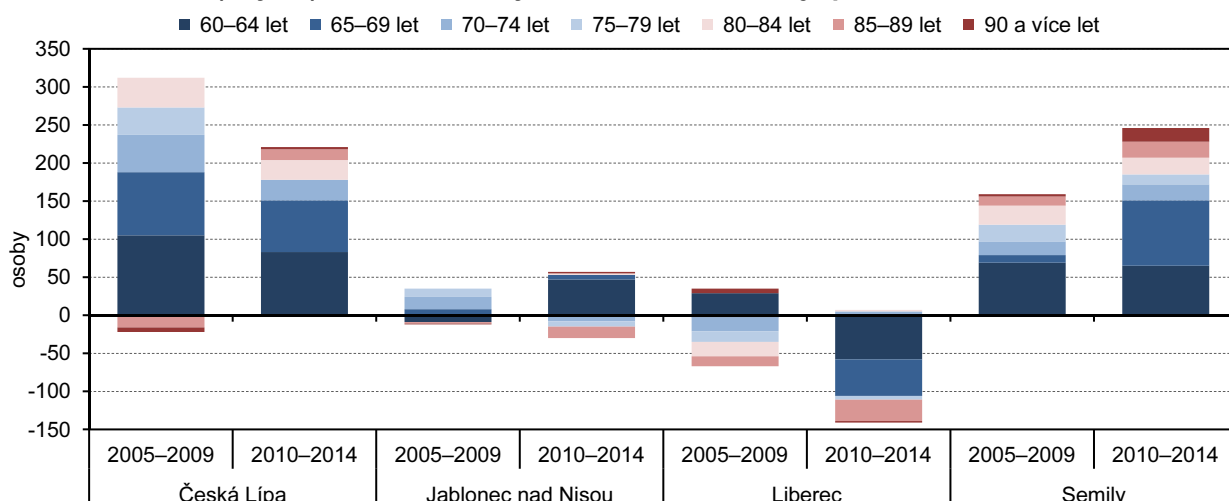
Tab. 1.7 Obyvatelstvo ve věku 65 a více let podle místa bydliště matky v době narození, pohlaví a věku

Zdroj: SLDB 2011

	Obyvatelstvo ve věku 65 a více let	v tom (%)		v tom věková skupina (%)			
		muži	ženy	65–69	70–74	75–79	80 a více
Počet obyvatel	64 949	40,5	59,5	35,2	23,1	18,1	23,6
v tom:							
narození v České republice	58 165	36,8	52,8	32,1	20,4	16,2	20,9
z toho:							
v obci bydliště	9 274	6,1	8,2	5,0	3,1	2,7	3,5
v jiné obci okresu	6 731	4,1	6,2	3,5	2,3	1,9	2,7
v jiném okrese kraje	5 165	3,1	4,9	2,7	1,8	1,5	2,0
v jiném kraji	29 600	18,9	26,7	17,1	10,5	8,0	10,0
narození v zahraničí	6 598	3,6	6,5	3,1	2,7	1,8	2,6
z toho ve Slovenské republice	3 934	2,2	3,9	1,7	1,6	1,1	1,6
nezjištěno	186	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1

V úhrnu let 2010–2014 dosáhlo migrační saldo obyvatel starších 65 let kladné hodnoty, tj. 223 osob. Nejvýrazněji se na přírůstku podílel okres Semily (+181 obyvatel) a okres Česká Lípa (+138 obyvatel). Naopak okresy Jablonec nad Nisou a Liberec v tomto období v důsledku stěhování ztratily 20, resp. 76 obyvatel ve věku 65 a více let. V porovnání s ostatními kraji České republiky se počet obyvatel v daném věku v období 2010–2014 díky migraci snížil pouze ve čtyřech krajích, tj. v Hlavním městě Praze (-5 777 osob), v Moravskoslezském (-792 osob), v Jihomoravském (-256 osob) a v Karlovarském kraji (-79 osob).

Graf 1.9 Přírůstek (úbytek) stěhování obyvatel Libereckého kraje podle okresů a věku

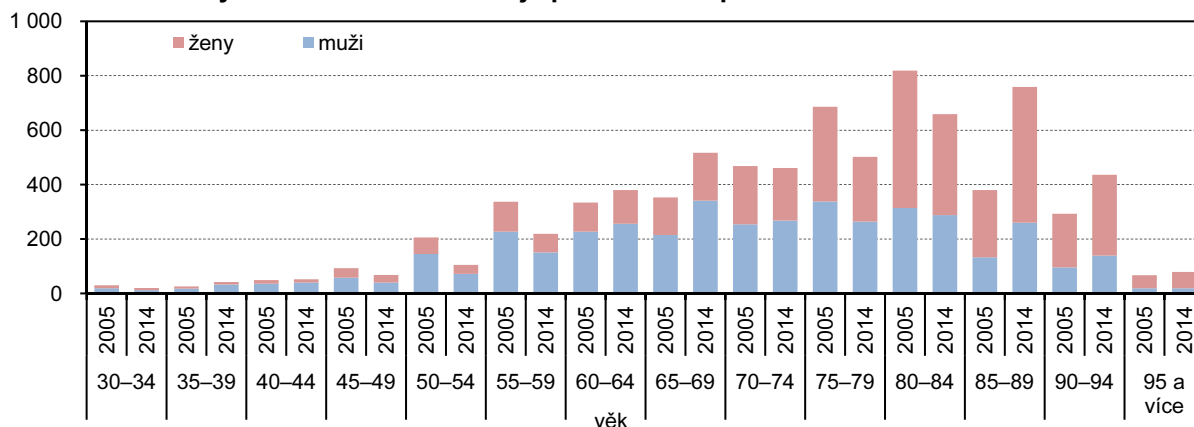
V rámci Libereckého kraje se v roce 2014 stěhovalo 485 obyvatel starších 65 let, z celkového počtu migrujících v daném území a roce to znamenalo 6,3 %. Od roku 2005 se jednalo o absolutně nejvyšší počet migrujících v tomto věku, relativně byl pak údaj shodný s hodnotou roku 2005.

1.7 Úmrtnost, příčiny smrti, naděje dožití

Statistika úmrtnosti za rok 2014 v Libereckém kraji evidovala 4 346 zemřelých, z toho 78,5 % tvořily osoby starší 65 let. Podíl obyvatel v tomto věku na celkovém počtu zemřelých se v období 2005 až 2014 pohyboval v rozmezí od 70,9 % (rok 2007) do 78,5 % (rok 2014). Z hlediska pohlaví představovaly většinu zemřelých nad 65 let věku ženy, tj. 53,7 % v roce 2014. Muži pak nejčastěji umírali ve věku 75–84 let, v posledních třech letech však absolutně největší část zemřelých mužů spadala do nejmladší sledované kategorie, tedy 65–69 let. Naopak zemřelým ženám bylo v první části desetiletého období nejčastěji 80–84 let a v posledních pěti letech pak mezi 85 a 89 lety. Ženy nad muži mezi zemřelými dlouhodobě převažují od věku 80 let, před dosažením tohoto věku je možné více úmrtí sledovat na straně mužů.

Graf 1.10 Zemřelí obyvatelé Libereckého kraje podle věku a pohlaví

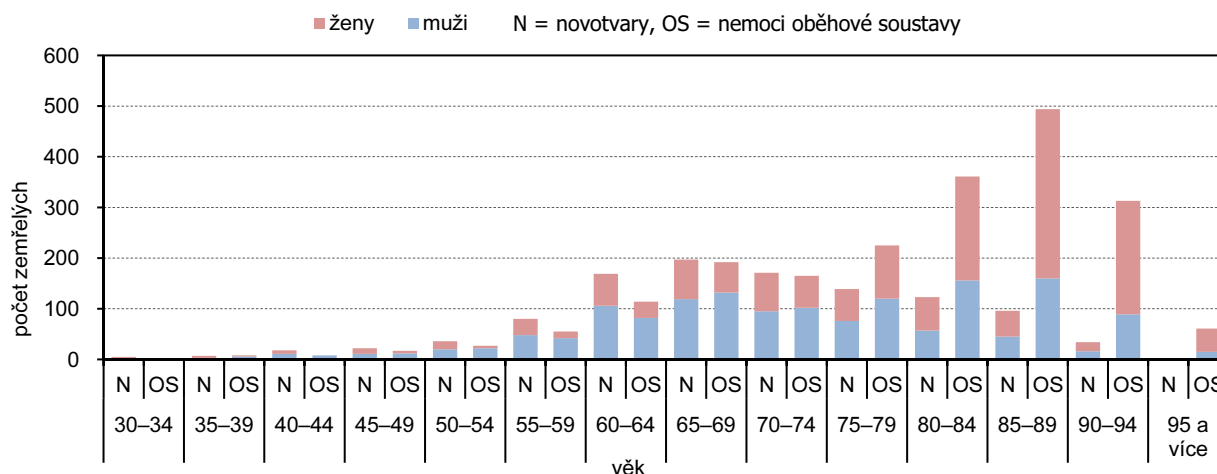
Tab. 1.8 Zemřelí ve věku 65 a více let podle věku

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zemřelí ve věku 65 a více let	3 066	3 034	3 040	3 142	3 229	3 169	3 232	3 400	3 457	3 413
v tom (%):										
muži	44,7	44,7	45,1	44,2	44,3	43,8	44,9	45,9	46,3	46,3
ženy	55,3	55,3	54,9	55,8	55,7	56,2	55,1	54,1	53,7	53,7
v tom ve věku (%):										
65–69 let	11,5	12,0	12,4	12,3	13,9	13,2	14,2	15,2	15,9	15,1
70–74 let	15,3	14,9	14,2	14,5	12,6	13,1	13,9	13,4	13,3	13,5
75–79 let	22,4	21,3	20,2	19,2	19,0	18,5	16,8	15,6	14,5	14,7
80–84 let	26,7	27,0	26,3	24,6	23,9	23,6	22,4	21,3	21,4	19,3
85–89 let	12,4	13,5	16,9	20,3	21,8	22,2	22,6	21,4	21,8	22,2
90 a více let	11,7	11,3	9,9	9,1	8,8	9,4	10,2	13,2	13,1	15,1

1.8 Příčiny podle věku

Z celkového počtu mužů zemřelých v roce 2014 připadalo na muže 65leté a starší 71,2 %. Příčinou úmrtí mužů jak z celkového pohledu, tak u populace nad 65 let věku, byly nemoci oběhové soustavy (42,7 % v případě zemřelých celkem a 49,0 % v případě zemřelých ve věku 65 a více let). Druhou nejčastější příčinou se staly novotvary (26,5 % zemřelých ve věku 65 a více let), resp. zhoubná nádorová onemocnění (25,9 %). Téměř čtvrtina těchto mužů zemřela v důsledku zhoubného novotvaru průdušky a plic, zhoubný novotvar prostaty byl příčinou úmrtí 13,2 % mužů nad 65 let věku.

Graf 1.11 Zemřelí obyvatelé Libereckého kraje na novotvary a nemoci oběhové soustavy podle věku v roce 2014

Podobně je na tom také statistika příčin úmrtí v případě žen. Podíl 65letých a starších žen na celkovém počtu zemřelých v roce 2014 dosáhl 86,2 %. I v tomto případě bylo nejčastěji jako příčina úmrtí označeno

onemocnění srdce, ve srovnání s muži však byla tato příčina zastoupena relativně častěji (56,5 % zemřelých žen nad 65 let věku). Nádorová onemocnění v roce 2014 způsobila 19,7 % úmrtí žen v hodnoceném věku, zhoubné novotvary se pak na tomto výsledku podílely z 19,2 %. Jednalo se především o zhoubný novotvar prsu (13,1 % zemřelých v důsledku zhoubných nádorových onemocnění) a zhoubný novotvar průdušky a plíce (12,2 %).

Nejčastější místo úmrtí je jak u celkové populace, tak u osob starších 65 let stejné. V roce 2014 k více než 66,2 % všech úmrtí a 68,4 % úmrtím osob starších 65 let došlo ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče. V domácím prostředí zesnula necelá jedna pětina a v zařízeních sociálních služeb více než 7 % zemřelých starších 65 let. Převaha mužů je patrná v případě všech uvedených míst úmrtí, výjimkou jsou pouze zařízení sociálních služeb, ve kterých v roce 2014 zemřelo relativně více žen. Na ulici či veřejném místě v roce 2014 zemřelo 19 mužů a 3 ženy v uvedené věkové skupině.

K určité změně struktury zemřelých podle místa úmrtí by mohlo dojít v okamžiku zprovoznění hospicové péče v Libereckém kraji, která v tuto chvíli velmi chybí. Nevyléčitelně nemocní a umírající pacienti jsou tak v tuto chvíli odkázáni na de facto omezenou zdravotnickou péči v rámci nemocnic, popřípadě léčeben dlouhodobě nemocných (tedy zdravotnických zařízení lůžkové péče). Podle veřejně dostupných informací by hospic v Libereckém kraji mohl začít fungovat v roce 2016.

Tab. 1.9 Zemřelí podle věku, příčin smrti a velikostních skupin obcí v roce 2014

	Celkem	v tom s počtem obyvatel							
		do 199	200–499	500–999	1 000 – 1 999	2 000 – 4 999	5 000 – 19 999	20 000 – 49 999	50 000 a více
Zemřelí	4 346	54	191	446	385	561	999	739	971
z toho ve věku 65 a více let	3 413	36	137	354	301	451	797	568	769
v %	78,5	66,7	71,7	79,4	78,2	80,4	79,8	76,9	79,2
v tom ve věku:									
65–69 let	517	11	15	58	51	76	118	89	99
70–74 let	461	6	17	53	32	74	104	80	95
75–79 let	502	2	23	46	49	70	118	77	117
80–84 let	659	4	26	69	56	84	145	105	170
85–89 let	759	8	38	81	77	85	170	134	166
90 a více let	515	5	18	47	36	62	142	83	122
Zemřelí ve věku 65 a více let podle vybrané příčiny smrti (%):									
novotvary	22,9	33,3	20,4	22,9	18,9	20,4	24,1	23,1	24,3
nemoci oběhové soustavy	53,1	50,0	62,0	57,3	51,8	51,4	52,6	56,3	49,2
nemoci dýchací soustavy	5,4	5,6	6,6	4,5	5,6	6,2	5,9	4,6	4,9
vnější příčiny	3,7	0,0	2,9	2,8	6,3	3,5	4,0	2,8	3,9

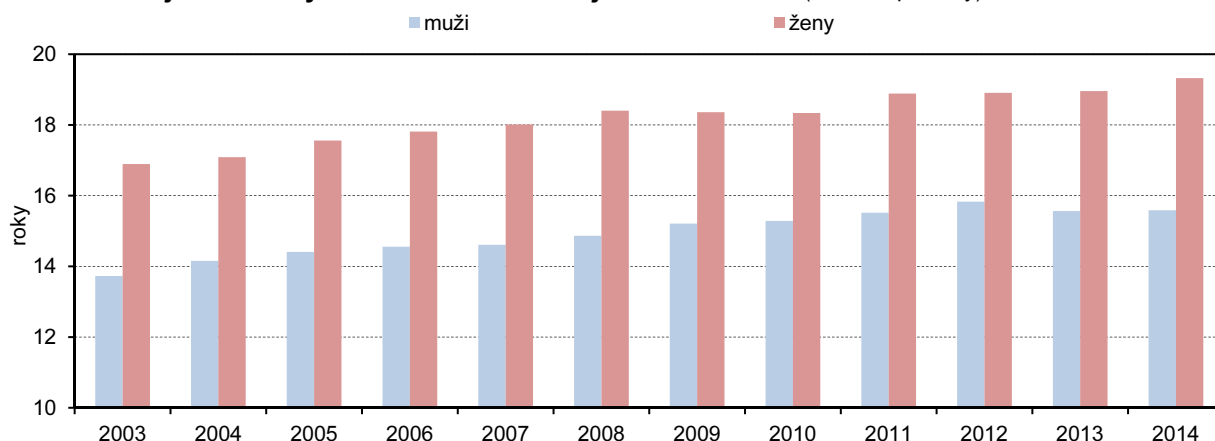
Nejvyšší zastoupení zemřelých v domácím prostředí vykázaly obce s 500–999 obyvateli (28,8 %) a dále město Liberec spadající pod obce s více než 50 000 obyvateli (20,2 %). Zhruba třemi čtvrtinami se úmrtí připadající na zdravotnická zařízení lůžkové péče podílela v obcích do 199 obyvatel (75,0 %), 200–499 obyvateli (74,5 %) a v obcích s 20 000–49 999 obyvateli (72,4 %). Úmrtí na ulici nebo veřejném místě byla relativně nejčastější v obcích s 20 000–49 999 obyvateli (1,1 %), nejvyšší podíl zemřelých v zařízeních sociálních služeb pak evidovaly obce s 2 000–4 999 obyvateli (12,4 %).

1.9 Naděje dožití

Jak již bylo několikrát zmíněno, ženy se obecně dožívají vyššího věku než muži. Tuto skutečnost dokládá také další demografická charakteristika, a to ukazatel naděje dožití. Naděje dožití nebo také střední délka života vypovídá o tom, kolik let (průměrně) má před sebou osoba v daném věku za předpokladu, že zůstanou v následujících letech zachovány stejné úmrtnostní poměry. Naděje dožití se zásadně uvádí zvlášť za muže a za ženy a s ohledem na vyloučení nahodilých výkyvů je zpracována za dvouleté kalendářní období (aktuálně tedy za roky 2013–2014). Příčinou vyšší naděje dožití žen ve všech věkových skupinách je biologická odlišnost v úmrtnostních poměrech mezi muži a ženami.

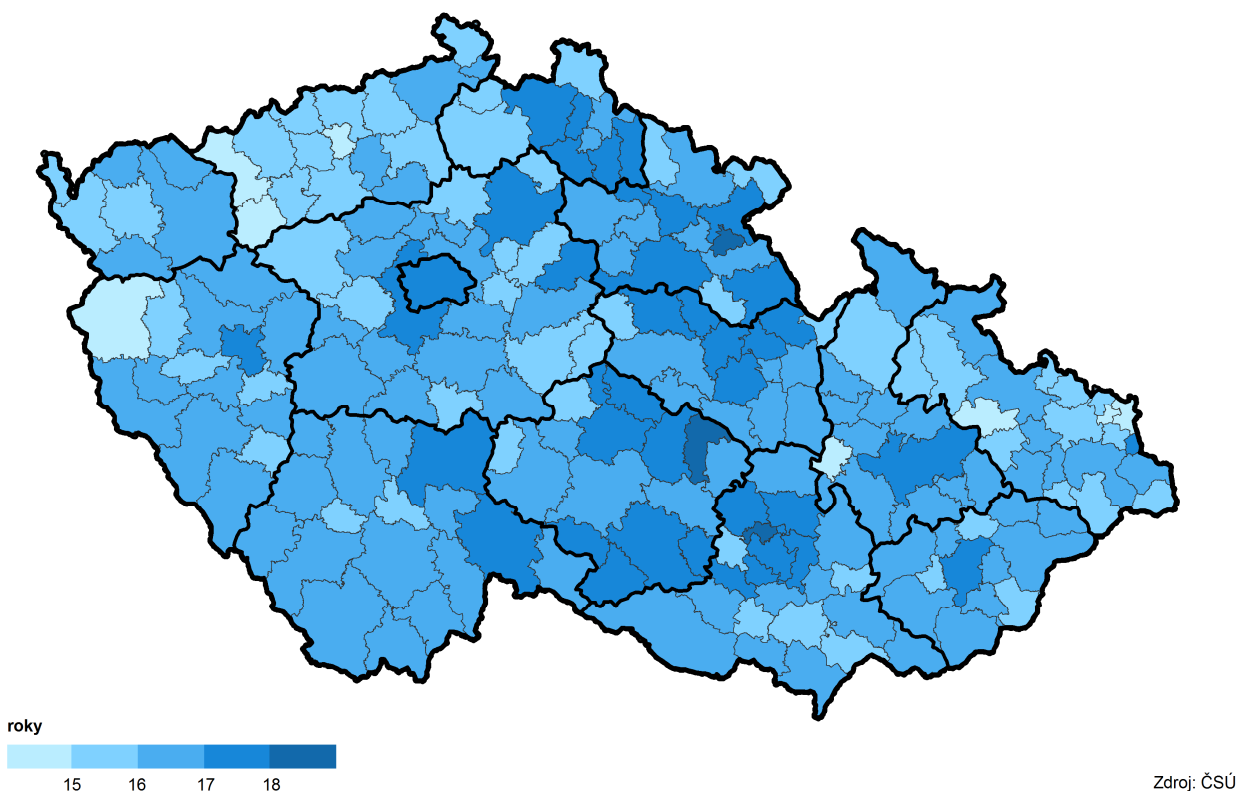

Graf 1.12 Naděje dožití obyvatel Libereckého kraje ve věku 65 let (dvouleté průměry)

Významný vliv na prodlužování lidského života má především medicína. Zásadní význam pro délku života mělo na začátku století snížení kojenecké úmrtnosti a pokrok v léčbě infekcí. Aktuálně stojí za vyšší nadějí dožití podle odborníků především úspěchy v léčbě nemocí oběhové soustavy. Lidský věk by se měl i nadále prodlužovat, to však podle lékařů bohužel výrazně navýší počty zjištěných nádorových onemocnění.¹

Naděje dožití mužů ve věku 65 let podle SO ORP v období 2010–2014

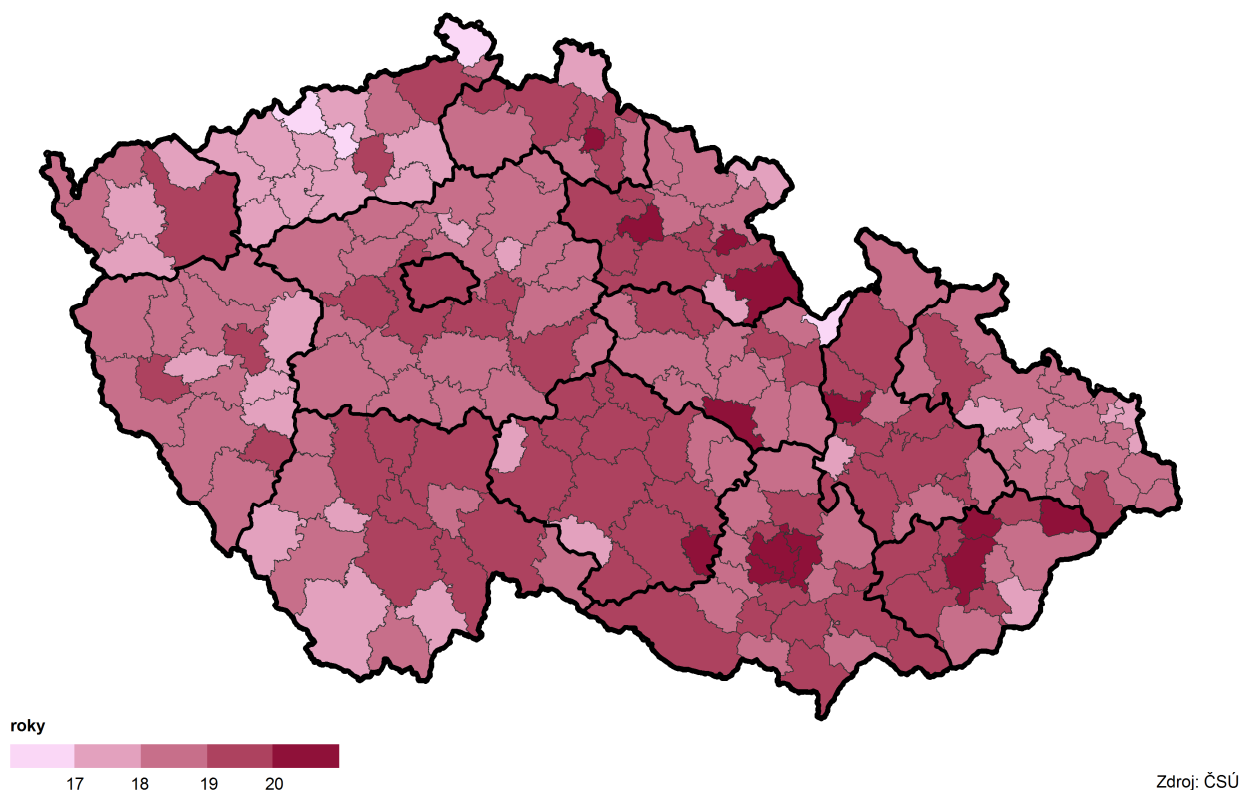

Obecně je možné říci, že naděje dožití se jak v případě mužů, tak žen dlouhodobě zvyšuje. Zatímco muž narozený v Libereckém kraji v roce 2005 se pravděpodobně dožije věku 72,72 let, očekávaný věk dožití mužů narozených v roce 2014 je o 2,36 roku vyšší. Naděje dožití žen narozených v uvedených letech pak činí 78,89 let (rok 2005), resp. 81,47 let (rok 2014). Z mezikrajského pohledu je údaj roku 2014 mezi ostatními regiony České republiky v případě mužů pátý a v případě žen sedmý nejnižší. V průměru nejvíce let by se muži narození v roce 2014 mohli dožít v Hlavním městě Praze (77,52 let), nejméně pak v Ústeckém

¹ Zdroj: <http://www.novinky.cz/zena/zdravi/231292-lidsky-vek-se-ve-20-stoleti-prodlouzil-o-25-let.html>

kraji (73,56 let). Stejně kraje obsadily také první (Hlavní město Praha s 82,46 roky) a poslední (Ústecký kraj se 79,27 roky) příčku porovnávající regionální rozložení ukazatele na straně žen.

Naděje dožití žen ve věku 65 let podle SO ORP v období 2010–2014

Muž, který žil v Libereckém kraji a v roce 2014 dovršil 65 let, má pravděpodobně před sebou ještě 15,59 let života, žena ve stejném věku pak 19,32 let. Od roku 2005 se tak naděje dožití v uvedeném věku prodloužila v případě mužů o 1,18 roku a v případě žen o 1,77 roku. Z regionálního pohledu se ukazatel v případě mužů pohyboval v rozmezí od 14,76 let (Ústecký kraj) do 16,97 let (Hlavní město Praha), v případě žen pak při stejném krajním umístění regionů od 17,90 do 20,12 let.

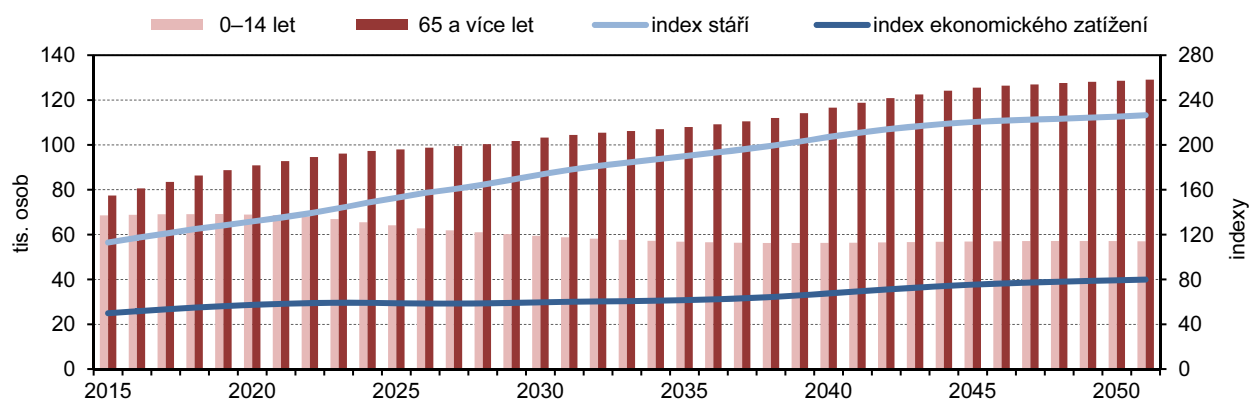
1.10 Projekce obyvatelstva

Podle projekce obyvatelstva zpracované do roku 2050 se očekává postupný pokles počtu obyvatel Libereckého kraje, počet obyvatel ve věku 65 a více let se však bude nadále zvyšovat, a to mezi roky 2020 a 2050 o 41,5 %. V procentuálním vyjádření to znamená, že zatímco v roce 2020 by obyvatelé v tomto věku měli tvořit 20,7 % populace, v roce 2050 to bude již 30,6 %.

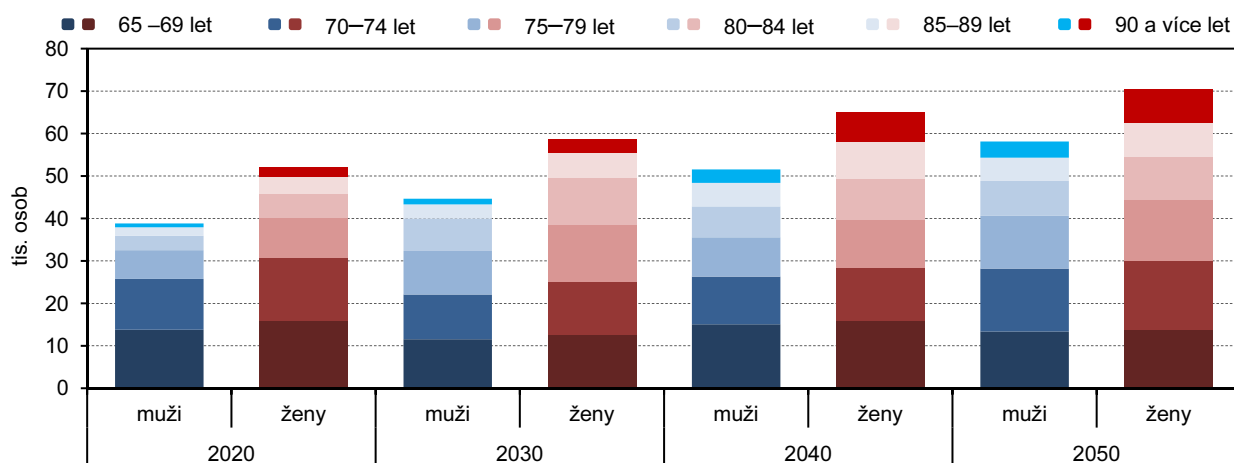
Nejdynamičtěji by podle predikce měl růst počet osob ve starších věkových skupinách, především ve věku 80 a více let. Ten by se měl do roku 2050 zvýšit téměř na 2,5násobek stavu v roce 2020, z toho obyvatel ve věku 90 a více let by mělo být téměř 4krát více.

Počet mužů starších 65 let by se měl v období 2020 až 2050 zvýšit o téměř polovinu a počet žen o 35,4 %. Je tedy zřejmé, že přírůstek mužů v této věkové skupině bude výrazně dynamičtější než přírůstek žen. Tuto skutečnost je možné pozorovat také v rámci všech pětiletých věkových skupin, do kterých jsou osoby nad 65 let dále rozděleny. Populace mužů starších 80 let se tak mezi roky 2020 a 2050 navýší 2,8násobně, počet stejně starých žen vzroste 2,2krát. 90letých a starších mužů pak bude více než 4krát více než v roce 2020, zatímco žen v tomto věku bude 3,5krát více.

Graf 1.13 Projekce počtu obyvatel Libereckého kraje ve věku 0–14 a 65 a více let, vývoj indexů stáří a ekonomického zatížení do roku 2050

Graf 1.14 Projekce počtu obyvatel Libereckého kraje ve věku 65 a více let podle pohlaví a věku do roku 2050 (věk k 1.1.)

Tab. 1.10 Věková struktura obyvatelstva podle projekce

Zdroj: ČSÚ, Projekce obyvatelstva v krajích ČR do roku 2050 (130052-14)

	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Obyvatelstvo celkem (k 1. 1.)	438 903	438 005	435 928	432 708	428 702	424 408	420 098
z toho ve věku 65 a více let	90 898	97 975	103 265	107 991	116 622	125 556	128 614
v %	20,7	22,4	23,7	25,0	27,2	29,6	30,6
v tom ve věku (%):							
65–69 let	32,7	25,3	23,5	23,4	26,6	26,0	21,2
70–74 let	29,4	27,6	22,2	21,0	20,3	23,3	24,0
75–79 let	17,9	23,6	23,0	18,9	17,5	17,1	20,8
80–84 let	10,0	13,2	18,1	18,2	14,7	13,9	14,4
85–89 let	6,4	6,3	8,8	12,5	12,3	10,2	10,4
90 a více let	3,5	4,1	4,5	6,1	8,6	9,5	9,2

Poznámka: Základní výsledky projekce jsou ve větším detailu uvedeny v tabulkové příloze.